

ПРОЗОПИСЬМО МИХАЙЛА СЛАБОШПИЦЬКОГО У ФОКУСІ БІОГРАФІСТИКИ

**Черниш А. Жанрово-стильові особливості роману-біографії
у творчості Михайла Слабошпицького: монографія. – Суми :
ВВП “Мрія”, 2015. – 172 с.**

Естетичні зрушення в українській літературі 90-х років ХХ – початку ХХІ століття – це потреба “зруйнувати Карфаген української провінційності” (Ю. Шевельов) й надати українському мистецтву слова нового звучання: не ідеологічного, а естетичного, не примітивного, а високохудожнього, не провінційного, а світового.

Розвиток вітчизняної літератури останніх десятиліть, поява нових матеріалів, уведення в науковий обіг невідомих раніше фактів, використання модерних методів дослідження художніх творів викликають потребу написання нових праць, які відображали б повноту українського творчого процесу означеного періоду.

Серед розбудовувачів сучасного вітчизняного письменства, “руйнівників Карфагену української провінційності”, помітне місце займає Михайло Слабошпицький – прозаїк, літературний критик, публіцист, активний громадський діяч. Особливо цінною в його художньому арсеналі є біографічна проза, яка представлена зразками оригінальних жанрових контамінацій: романом-есе, романом-колажем, романом-ревію, власне романом-біографією.

Художні біографії несуть заряд величезної сили, оскільки на прикладі конкретного життя показують шлях, яким повинна йти людина, чому та як треба служити, в ім'я чого, яких цілей жити й боротися.

Проте й сьогодні літературознавчі дослідження містять суперечливі погляди на питання розвитку біографічної прози, її місця в родо-жанровій структурі художньої літератури, а відтак, по-різному науковці підходять і до визначення її специфічних ознак. Саме тому ці питання вимагають належної дослідницької уваги. Розбіжність поглядів на літературний факт, аналізований під різними кутами зору, призвів і до появи багатозначних літературознавчих термінів, теоретичне осмислення яких є нагальним.

З огляду на сказане, обрана тема дослідження Анни Черниш, безперечно, визначається актуальністю та історико-літературною значимістю і водночас малодослідженістю жанрово-стильових, структурно-композиційних аспектів романів-біографій Михайла Слабошпицького.

Актуальність вибору теми монографії зростає також іще й тому, що до сьогодні у вітчизняній науці про літературу не було системного дослідження біографічної прози М. Слабошпицького як самодостатньої категорії, що має безпосередній вплив на жанрову природу сучасної прози загалом та її поетику. Отже, немає жодних підстав сперечатися з тим, що вивчення мотивів, рушійних сил, логіки становлення й розвитку того феномену, який у літературознавчій студії кваліфіковано як “жанрово-стильові особливості роману-біографії в контексті творчого доробку М. Слабошпицького”, давно на часі.

Композиційно монографія складається зі “Вступного слова”, чотирьох розділів, поділених на підрозділи, “Висновків” і “Списку використаних джерел”.

У “Вступному слові” доказово обґрунтовано наукову та суспільну актуальність теми дослідження, визначено стан його дослідницького опрацювання, окреслено науково-методологічні засади, сформульовано мету й завдання роботи. Теоретичну базу монографії формують роботи М. Бахтіна, Г.-Г. Гадамера, Ж. Женетта та інших, методологічним підґрунтям стали праці вчених “київської школи” – Н. Бернадської, Т. Гундорової, В. Дончика, М. Насенка та деяких інших літературознавців.

У першому розділі монографії – “Жанрово-стильові параметри біографічної прози: теоретичне осмислення” – обґрунтовано теоретичні аспекти категорій жанру та стилю, специфіку біографічного роману як окремого жанрового різновиду в українському письменстві.

Підрозділ “Категорія жанру й стилю у сучасному літературознавчому дискурсі” містить фаховий аналіз заявлених у заголовку категорій, що дало можливість авторці монографії окреслити жанрово-стильову специфіку біографічного роману у творчому доробку сучасного українського митця.

У підрозділі, який має назву “Біографічний роман: риси, типологія, специфіка”, обґрунтовано засадничі риси біографічного роману як самостійного жанрового різновиду, типологію та специфіку біографічного роману. Концептуальним у розумінні біографічного текстотворення дослідниця цілком слушно вважає проявлення мислення письменника, його свідомості й авторської позиції. Переконалим видається мені й авторське твердження про те, що “художня біографія”, “біографічний роман” і “художній роман-біографія” – “це терміни однієї жанрової системи – біографістики, де немає чітких граней у теоретичному розмежуванні” (С. 25).

У другому розділі монографії – “Шляхи осягнення документального й біографічного матеріалу у творчості М. Слабошпицького” – висвітлена творча еволюція уподобань письменника: від критика до автора різноманітних біографічних романів, представлених такими жанровими різновидами як роман-колаж, роман-есе, роман-ревію та роман-біографія.

Зокрема підрозділ “Вектори творчої реалізації М. Слабошпицького-критика” містить огляд літературно-критичної діяльності сучасного українського митця. Об’єктом аналізу дослідниці стали літературно-критичні праці М. Слабошпицького “Літературні профілі”, “Василь Земляк: Нарис життя і творчості”, “За гамбурзьким рахунком: Читацькі маргіналії та варіації на тему Павла Зарубельного”.

У підрозділі “Націо модус художньо-документального доробку М. Слабошпицького” йдеться про теоретичні аспекти проблеми засадничих національних концептів: національної ідентичності, національної свідомості, національної ідеї тощо. Свої роздуми дослідниця вибудовує на основі аналізу художньо-документальних праць М. Слабошпицького “Українські меценати”, “Не загублена українська людина (55 портретів з української діаспори)”, “25 поетів української діаспори”, “Українець, який відмовився бути бідним (Петро Яцик)”.

У підрозділі “Формо-змістова кореляція, специфіка текстотворення психобіографічної прози М. Слабошпицького” Анна Черниш аналізує специфіку біографічного прозописьма Михайла Слабошпицького, зокрема психологізм, філософізм, колажність сюжетно-композиційного, проблемно-тематичного, ідейного рівнів його романів.

Третій розділ монографії – “Особливості відтворення образу митця в біографічній прозі М. Слабошпицького: екзистенційний і психоаналітичний аспекти” – присвячено розкриттю екзистенційних станів, мотивів, поведінки, пошуків сенсу життя й цінностей героями біографічних романів М. Слабошпицького. У кожному з його підрозділів (“Екзистенційний мотив свободи в романах-біографіях М. Слабошпицького” “Поет із пекла (Тодось Осьмачка)”, “Автопортрет художника в зрілості”, “Веньямін літературної сім’ї”); “Пошук сенсу життя героями біографічних романів М. Слабошпицького” “Марія Башкирцева (Життя за гороскопом)”, “Що записано в книгу життя: Михайло Коцюбинський та інші” та “Никифор Дровняк із Криниці”); “Психотип митця в романах-біографіях М. Слабошпицького”) можна знайти чимало цікавих спостережень, а також висновків і припущень, які наштвхують на роздуми, стимулюючи дискусію. Сильною стороною третього розділу в цілому вважаю ретельно зібраний, логічно систематизований матеріал.

Зосібна, досліджуючи романи М. Слабошпицького “Поет із пекла (Тодось Осьмачка)”, “Автопортрет художника в зрілості” та “Веньямін літературної сім’ї”, А. Черниш аргументовано доводить, що найвагомішим засадничим аспектом творчості письменника є екзистенційний мотив свободи.

Для героїв біографічних романів М. Слабошпицького “Марія Башкирцева (Життя за гороскопом)”, “Що записано в книгу життя: Михайло Коцюбинський та інші” і “Никифор Дровняк із Криниці” ключовою домінантою їхнього світосприйняття є пошук сенсу життя.

У підрозділі “Психотип митця в романах-біографіях М. Слабошпицького” дослідниця увага зосереджена на аналізі психоаналітичного аспекту романів-біографій Михайла Слабошпицького.

Четвертий розділ монографії А. Черниш – “Стилетворчі ресурси роману-біографії М. Слабошпицького” – присвячений аналізу індивідуального стилю письменника.

Зокрема у підрозділі “Інтертекстуальна матриця біографічних романів М. Слабошпицького” йдеться про інтертекстуальний простір романів-біографій сучасного українського митця.

Підрозділ “Інтермедіальний вимір біографічної прози М. Слабошпицького: симбіоз художнього слова і малярства” присвячений аналізу інтермедіального простору романів-біографій “Марія Башкирцева (Життя за гороскопом)”,

